

Høringsuttalelse vedr. Raundalenutvalget

Familiestiftelsen har følgende kommentarer til NOU 2012:5:

1. Rapporten er informativ på en del områder og innehar en rekke gode vurderinger i tråd med alminnelig oppfatning og sunn fornuft (se vedlegg 1 for detaljer):
 - En «vente-og-se-holdning» er uakseptabelt ved påstand om overgrep.
 - Vold påfører ikke *nødvendigvis* barn «alvorlig skade», men kan ofte gjøre det.
 - Samfunnet bør ha rimelig takhøyde for foreldre som gjør menneskelige feil uten at det får uforholdsmessige store konsekvenser for fremtiden.
 - Det eksisterer en «ond sirkel» i barneomsorgen fra generasjon til generasjon.
 - Det er viktig med forståelse for, og aksept av, fremmede kulturer.
 - Det er viktig å vurdere slektsplassering ved omsorgsovertakelse.
 - Det er viktig at barn blir hørt sannelig, og at deres mening blir tillagt vekt. (Det er ikke godt nok at barnets mening blir notert ned etter en kort samtale.)
 - Det kan være en god idé å opprette et lite antall familiedomstoler i Norge.
 - En formalisert «samtaleprosess» kan være et velegnet virkemiddel i bv-saker.
 - Det er viktig med bedre oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse.
 - Barnevernsloven bør gjøres om til en rettighetslov.
2. Mandatet er på ingen måte besvart, noe ekspertutvalget tildels selv erkjenner. Dette gjelder hovedsakelig spørsmålet om anvendelse av ulike prinsipper i praksis. Med en slik manglende besvarelse av mandatet, blir det etter vår mening useriøst av utvalget å foreslå endringer i dagens lovverk. Familiestiftelsen støtter derfor ikke forslaget om innføring av et nytt prinsipp i lovverket på nåværende tidspunkt («det utviklingsstøttende tilknytningsprinsipp»). Familiestiftelsen anbefaler derimot at de punktene i mandatet som ekspertutvalget ikke har besvart tilfredsstillende, blir definert som mandat for en ny NOU utredning – denne gangen med adskillig mer ressurser til disposisjon og med en langt bredere deltakelse fra det sivile samfunn. (Se vedlegg 2 for detaljer.)
3. Basert på punkt 2 er rapporten en tapt anledning til å bedre forholdet mellom barnevernet og borgerne, ikke minst innen innvandremiljøene. Det offentlige er pålagt et krav om objektivitet, hvilket betyr at en sak skal belyses fra flere sider og at ulike deler av samfunnet skal kunne komme til orde. Utvalget har etter vår mening ikke klart dette. Statens egen utredningsinstruks sier følgende:

Formål. *Formålet med instruksjonen er å sikre god forberedelse av og styring med offentlige reformer, regelendringer og andre tiltak. Instruksjonen skal sikre at den instans som har ansvaret for saken, utreder alle relevante og vesentlige konsekvenser, og at berørte instanser og offentligheten trekkes inn i beslutningsprosessen før beslutning fattes.*

Virkeområde. *Instruksjonen gjelder arbeider med offentlige utredninger, forskrifter, reformer og tiltak samt proposisjoner og meldinger til Stortinget.*

Noen kan hevde at nåværende høringsrundet veier opp for de svakheter som ligger i ekspertutvalgets utredning. Forskjell i ressurstilgang gjør det imidlertid umulig for det sivile samfunn å gjennomføre nødvendig analyse av praksis i dag, samt å imøtegå utvalget med fremleggelse av alternativ forskning fra inn- og utland.

4. Rapporten er også en tapt anledning når det gjelder å definere helt sentrale begreper i FNs barnekonvensjon og barnevernsloven – begreper som best kan illustreres gjennom utbrodering av lovgivers intensjon, samt tilgjengelig gjennomgang av rettspraksis (dybdeanalyser). Vi tenker her på begreper som «barnets beste», «det biologiske prinsipp», «alvorlige mangler», «alvorlig skade», «vesentlig skadelidende», «omsorgssvikt», «særlige behov», «overveiende sannsynlig», «vold», «overgrep», «god nok», «nødvendig», «mildeste inngreps prinsipp», «føre-var-prinsippet», «ett grunnleggende hensyn», «avgjørende vekt». Uten en tilfredsstillende definisjon og tolkning av disse begrepene, blir enhver diskusjon om barnevernslovgivningen etter vår mening lite meningsfull.

5. Til slutt ønsker vi å ta opp et tema som gjelder anvendelse av prinsipper i praksis, spesielt prinsippet om «**barnets beste**». Basert på §4-1 i barnevernsloven er det etter vår mening en utbredt oppfatning blant barnevernsansatte, sakkyndige, fylkesnemndsledere og dommere om at «barnets beste» er det avgjørende i barnevernssaker. Ingen er selvfølgelig imot at «barnets beste» skal ligges til grunn som et viktig – og i noen tilfeller *avgjørende* – moment i slike saker. Men spørsmålet som ubønhørlig dukker opp, er hva som egentlig menes med «barnets beste», og hvem som har definisjonsretten til begrepet. Man kunne tenke seg at myndighetene strøk både FNs barnekonvensjon og barnevernsloven og kun innførte ett prinsipp, nemlig prinsippet om «barnets beste». Og så kunne man overlate til barnevernstjenesten, psykologene, fylkesnemndsledere og dommere å avgjøre hva som er «barnets beste» i hvert enkelt tilfelle. Det skulle være åpenbart for de fleste at begrepet gir rom for misbruk dersom noen skulle ønske å gjøre det.

Vårt inntrykk er at et nærmest enerådende prinsipp om «barnets beste» allerede i dag er praksis i deler av landet. NRK sin nye serie om barnevernet med tittelen «Barnets beste» er en illustrasjon på dette (se vedlegg 3). Her presenteres Rainersaken om en liten gutt på to og et halv år, hvor mor ansees som uegnet som foreldre, men hvor far ansees som «kompetent til å ha ungen» (sitat). Etter barnets fødsel måtte far ta en DNA-test for å få bekreftet at han er far, og denne bekreftelsen kom da barnets var 6 måneder gammel. Allikevel har barnevernet latt det gå ytterligere 24 måneder før NRK dukket opp og spurte om de kunne lage et TV-program om lille Rainer. På dette tidspunktet blir saken fremstilt som «vanskelig» på grunn av tilknytning til fosterforeldrene – uten at man ofrer en tanke på hvorfor barnevernet har latt det gå så lenge og dermed bidratt til at en overføring til far ville bli mer belastende for gutten enn hva det trengte å være.

(For øvrig kan nevnes at Familiestiftelsen har vært med og hentet en drøyt to år gammel gutt i en tilsvarende sak, hvor gutten hadde hatt langt mindre samvær med faren enn hva tilfellet er i Rainersaken. Omsorgen ble til slutt overført til far etter en lang rettsprosess hvor barnevernet gjorde det de kunne for å trenere saken. Overføringen gikk imidlertid greit, og dette er godt dokumentert gjennom blant annet regelmessige besøk hos barnevernet i Spydeberg og barne- og ungdomspsykiatrien i Askim.)

Familiestiftelsen mener at det ville være svært uheldig om samfunnet nå innfører et nytt prinsipp – et «utviklingsstøttende tilknytningsprinsipp» – uten at man først får ryddet opp i eksisterende prinsipper. Vårt forslag er å ta utgangspunkt i de prinsipper som er nedfelt i FNs barnekonvensjon, og som på en glimrende måte er diskutert og presentert i Unicef's implementeringshåndbok, som uten tvil er den mest autoritative tolkning i verden av FNs barnekonvensjon. For å illustrere nødvendigheten av dette, har vi tillatt oss å legge ved en fullstendig transkripsjon av Rainersaken i første episode av NRKs program «Barnets beste» (vedlegg 3), samt utvalgte sitater fra Unicefs tolkningsbok (vedlegg 4).

Ekspertutvalget har etter Familiestiftelsens mening på mange måter gjennomført en «skrivebordundersøkelse» uten å ta seg tid til å analysere virkelighetens verden – for eksempel ved å innhente vedtak og rettsavgjørelser, slik journalist **Gerd Benneche Osvold** gjorde på 1960-tallet, jamfør NOU 2000:12 kapittel 1.5.5, hvor det heter:

«I 1967 utga Gerd Benneche boken «Rettsikkerheten i barnevernet», som fikk stor oppmerksomhet i pressen. Boken bygget på en undersøkelse over barnevernsaker i 3 fylker om hvordan rettsikkerheten overfor barnevernets klientell virket i praksis. Benneches konklusjon var at rettsikkerheten ikke var godt nok ivaretatt.»

På tilsvarende måte gjorde journalist **Arild Færaas** i 2008 en undersøkelse av 96 rettsavgjørelser i barnefordelingssaker. Han inngikk en avtale med 3 tingretter hvor han fikk tilgang til rettsdokumentene mot ikke å publisere informasjon som kunne identifisere privatpersonene.

Ekspertutvalget kunne også gått i dybden i utvalgte enkeltsaker, slik privatetterforsker **Tore Sandberg** har gjort ved flere anledninger. Dette for å stille kritiske spørsmål ved om systemet og rettsikkerheten alltid fungerer, og hva man eventuelt kan lære av enkeltsaker for å hindre justismord i fremtiden. Vi refererer her til NOU 2007:7 «*Fritz Moen og norsk strafferettspleie*» som viser at det faktisk går an å bruke offentlige midler til å rette et kritisk søkelys inn mot seg selv – og kunne lære av det for fremtiden.

I senere tid har **Gjørvt-kommisjonen**, en regjeringsnedsatt uavhengig kommisjon opprettet etter terrorangrepene 22. juli 2011, demonstrert med all tydelighet at det ofte er først når man gjør en grundig analyse av enkeltsaker og -hendelser, at man virkelig kommer til bunns i hva som fungerer, og hva som ikke fungerer, i samfunnet. Videre demonstrerer Gjørvt-kommisjonen at interne granskningsrapporter – i dette tilfellet politiets egen rapport – ikke er tilstrekkelig til å få frem den hele og fulle sannhet. Det trengs uavhengighet og distanse til de personer og miljøer som man skal granske. Det er for eksempel i dag få som stiller spørsmålsteget ved Gjørvt-kommisjonens konklusjoner, blant annet i forhold til politiet, hvor konklusjonen var at det ikke var penger det stod på, men dårlig ledelse, feil holdninger og manglende gjennomføringsevne. Uten at vi skal foregripe en eventuell tilsvarende granskning av barnevernet, så er det grunn til å tro at konklusjonen ville komme innpå noen av de samme temaene.

Det foregår i dag systematisk granskning av enkeltsaker og -hendelser både i offentlig og privat regi. **Statoil** er her et godt eksempel hvor grundige analyserapporter av enkeltuhell og «nesten-uhell» rutinemessig blir gjennomført, samt utarbeidelse av årlige analyser av årsakssammenhenger basert på dybdeanalysene.

Innen offentlig virksomhet er **Vegvesenet** et godt eksempel. Aftenposten skriver følgende om Vegvesenet den 15. september 2012:

*«Vegdirektoratet har laget **dybdeanalyser** av absolutt alle dødsulykker på norske veier fra 2005 til og med 2011. Det er 1409 dødsulykker med i alt 1543 omkomne. Hensikten med analysen er å finne ut hva det var som førte til at hver enkelt av ulykkene ble en dødsulykke. På den måten kan Vegdirektoratet sette inn tiltak der det får størst effekt.»*

Dersom myndighetene hadde gjennomført tilsvarende dybdeanalyser av samtlige konfliktfylte omsorgsovertakelser, ville ekspertutvalget ha hatt en langt bedre kunnskapsbase tilgjengelig for å gjøre sine vurderinger.

Det er liten tvil om at det er mange rop om overgrep fra samfunnets side, og en slik kritisk gjennomgang som Gerd Benneche Osvold, Arild Færaas, Tore Sandberg, Alexandra Bech Gjørsv, Statoil og Vegvesenet har gjort, ville enten avslørt enkelstående overgrep, systematiske overgrep – eller bidratt til å roe gemyttene og bedre barnevernets anseelse i samfunnet. Det siste hadde selvsagt vært det ønskelige utfallet.

Rimelig grad av åpenhet rundt myndighetenes maktutøvelse er et helt grunnleggende prinsipp i ethvert demokratisk samfunn og et nesten tusen års rettssikkerhetsprinsipp hvor ingen skal kunne dømmes til straff uten full åpenhet rundt prosessen. Selv om det å bli adskilt fra sine egne foreldre og besteforeldre teknisk sett ikke er en straffesak, så opplever nok mange barn det slik – så vel som foreldre og besteforeldre.

I **vedlegg 1** har vi satt opp 13 punkter som oppsummering av positive sider ved ekspertutvalgets rapport. I **vedlegg 2** ser vi på mandatet og kommenterer 8 punkter hvor vi mener utvalget ikke besvarer sitt mandat. **Vedlegg 3** gir et lite innblikk barnevernets tankemåte gjennom NRK programmet «Barnets beste». **Vedlegg 4** viser et lite glimt av gjeldene norsk rett, jamfør lov om menneskerettigheter av 1999, når det gjelder anvendelse av begrepet «barnets beste». **Vedlegg 5** illustrerer hvordan fylkesnemnda i praksis kan begrunne et akuttvedtak – et tvangstiltak som er noe av det mest alvorlige som samfunnet kan gjøre i forhold til enkeltmenneskers liv.

15. september 2012

På vegne av Familiestiftelsen

(sign.)

Arnstein Øyslebø
Generalsekretær

Positive sider ved Raundalenutvalgets rapport

1. Ekspertutvalget har en god og informativ fremstilling av de viktigste paragrafene i barnevernslovens kapittel 4 om «særlige tiltak».
2. Ekspertutvalget har en god **barnefaglig fremstilling**, blant annet om at barn kan ta «alvorlig skade» av å bli utsatt for vold, overgrep og omsorgssvikt, samt vitne til det samme. Vedlegg 1 og 2 i rapporten underbygger dette med medisinske vurderinger på høyt nivå – hovedsakelig basert på amerikansk forskning. Litteraturlisten er imponerende. Det er imidlertid vanskelig for en vanlig borger eller en folkevalgt stortingsrepresentant å overprøve de faglige vurderingene, men dette er kanskje ikke nødvendig siden konklusjonen er i tråd med vanlig oppfatning: Barn tar skade av vold eller være vitne til vold.
3. Ekspertutvalget erkjenner at konsekvensene av vold ikke nødvendigvis påfører barna **«alvorlig skade»**. Utvalget skriver i avsnitt 53 at...

«... det finnes forskning som har fulgt barn over lang tid for å studere skadevirkninger av tidlig voldseksponering i familien. Disse studiene rapporterer at en del av barna klarer seg bra som voksne. De har gode jobber og er rimelig bra plassert i sosialhierarkiet, og de lever i en stabil og velfungerende familie med sine egne barn».

En liten rundspørring blant venner og kjente bekrefter denne observasjonen, nemlig at mange – dessverre – har blitt utsatt for vold i barndommen, men at de aller fleste klarer seg bra i dag og har som oftest en fortsatt nær relasjon til sine tidligere voldsutøvere – ofte foreldre, steforeldre eller besteforeldre.

4. Ekspertutvalget er tydelig på at...

*«... det **ikke** kan være rom for en **«vente-og-se-holdning»** når [...] overgrep forekommer. Utvalget foreslår imidlertid at omsorgen bare kan beholdes dersom foreldrene deltar i evidensbaserte endringstiltak.» (avsnitt 550)*

5. Ekspertutvalget erkjenner også at foreldre kan gjøre feil i barneoppdragelsen – såkalte **«menneskelige feil»**. Utvalget skriver at...

«... det bør imidlertid åpnes opp for et visst skjønn når overgrepene er engangs eller få gangers tilfeller som følge av at foreldrene mistet kontrollen, grep til ytterligheter i en presset situasjon av hjelpeløshet, det vil si at foreldrene ikke har kunnskap om alternative reaksjonsmåter overfor barnet.» (avsnitt 551)

6. Ekspertutvalget erkjenner at kravene til å beholde barna i hjemmet langt fra er å være **«perfekte foreldre»**. Utvalget skriver at...

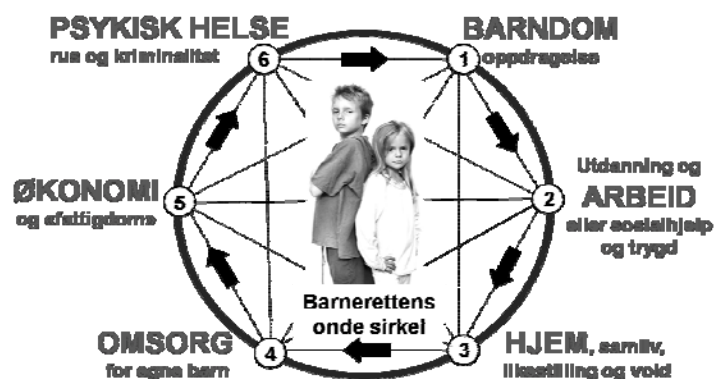
«... moderate alkoholproblemer vil kunne omfatte bruk av alkohol for å dempe effekter av psykososiale belastninger og helgefyll. Når disse alkoholproblemene ikke går ut over den daglige fungering (arbeid, hygiene, innkjøp også videre) er det ekspertutvalgets oppfatning at det bør åpnes opp for kurative tiltak, både i forhold til forbedring av omsorgskompetanse og i forhold til alkoholproblemene i seg selv.» (avsnitt 564)

7. Ekspertutvalget erkjenner at det i mange tilfeller eksisterer en «ond sirkel» fra generasjon til generasjon når det gjelder kvaliteten på barneomsorgen (kapittel 3.3.1):

«Det er en betydelig generasjonsoverføring i kvaliteten på barneomsorgen. Det forklarer at barneverntjenesten gjerne har kontakt med familier over generasjoner. Det er også en generasjonsoverføring i stønadsmottakelse, og rundt 80% av familier i det norske barnevernet har lavere sosioøkonomisk status. Spesielt høy er forekomsten av relativ fattigdom hos en del barn med innvandrerbakgrunn; hele 12% av innvandrerbarna levde i perioden 2005-2007 i hushold med relativ fattigdom.»

«Selv om det er betydelig større forskjeller mellom rike og fattige i USA enn i Norge, gir resultatene av denne undersøkelsen (Hart og Risley 1995) næring til forståelsen av mekanismene bak situasjonen i Norge, der barn i barnevernsfamilier gjør det svakere på skolen og i arbeidslivet og selv har tendens til å motta barneverntiltak for egne barn. Resultatene viste at det er en klar sammenheng mellom foreldrenes sosioøkonomiske status og barnas språklige og intellektuelle utvikling. Dataene kan tolkes dit hen at det ikke er sosioøkonomisk status i seg selv, men kvaliteten på samspillet mellom foreldre og barn som er utslagsgivende. Årsaksforholdene er sannsynligvis foreldrenes lave utdanningsnivå, deres generelle omsorgskompetanse og stress som følge av en vanskelig livssituasjon.»

Denne sirkelen kaller vi «**barnerettens onde sirkel**», og den viser hvordan barnerettens prinsipper bidrar til at barn ikke får den oppveksten de har krav på, slik at de unngår å gå i de samme fellene som sine foreldre.

Basert på disse utvalgte sitatene bekrefter ekspertutvalget den generelle holdningen som nesten hele det norske folket er enig i, nemlig at vold, overgrep og omsorgssvikt er galt og kan påføre barn «alvorlig skade» – samtidig som samfunnet bør utvise en viss takhøyde for «menneskelig svikt» så lenge foreldrene forstår hva galt de har gjort, og er villig til å endre seg.

8. Ekspertutvalget tar videre opp viktigheten av forståelse for og aksept av fremmede kulturer – som likeverdig vår egen kultur – på en forbildelig måte, og det henvises her blant annet til kapitlene 3.3.2.2, 4.3.8, 5.3.2, 7.1.1, 7.3.1, 7.3.2 og 12.6.1. Som eksempel kan vi refererer til avsnitt 66 i kapittel 3.1.8 hvor det heter:

«I kollektivistiske kulturer vil ofte flere personer være delaktige i den daglige barneomsorgen. Barnet vil derved ha flere omsorgspersoner som kan ses som primære enn det som vanligvis er tilfellet i mange norske familier. Uansett etnisitet så skal barnevernet vurdere omsorgsutøvelsen hos juridiske foreldre. Barnets omsorgssituasjon kan innebære at det er flere omsorgsgivere som danner et utvidet omsorgssystem. Det er vanlig i en del ikke-etnisk norske kulturer og der foreldrene er svært unge eller har lave intellektuelle ferdigheter. Det er det totale omsorgssystem som ofte har betydning for barns utvikling.»

9. Ekspertutvalget tar opp fordeler og ulemper ved slektsplassering etter omsorgsovertakelse i kapittel 7.3.1. Utvalget skriver blant annet følgende (avsnitt 599-603):

Når barn skal flytte, enten etter omsorgsovertakelse eller ved frivillig plassering, er barnevernstjenesten pålagt å søke etter fosterhjem i slekt eller familiens nære nettverk. Dette er nedfelt i forskrift om fosterhjem §4: «Barneverntjenesten skal alltid vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem.»

Bruken av slektsfosterhjem i Norge har ikke skjedd uten en viss motstand i praksisfeltet. En grunn til dette var tidlige studier av den såkalte sosiale arven, som viste at omsorgssvikt ofte ble overført fra generasjon til generasjon. Det var lett å tenke at familien og slekten som et barn måtte hentes ut av på grunn av omsorgssvikt, selv hadde for små ressurser til å ta vare på barnet. Senere studier har endret dette bildet til en viss grad. Per i dag er det 2572 barn som bor i slektsfosterhjem, av disse bor 563 i forsterkede slektsfosterhjem.

*Flere studier har pekt på fordeler ved at barn flytter i slektsfosterhjem, for eksempel har **Amy Holtan** vist at slektsfosterhjem er mer stabile enn fosterhjem, færre slektsfosterforeldre sier opp kontrakten og færre opprinnelsesforeldre bringer fylkesnemndas avgjørelse om omsorgsovertakelse inn for rettslig overprøving. Dette er bekreftet av **Bente Moldestad**.*

Praksiserfaringer viser at fosterbarn som bor hos slekt opplever sin fosterbarnsstatus som mindre problematisk. Risikoen for oppfatning om egen skyld for flyttingen kan være lavere, likeså utvikling av ødeleggende lojalitetskonflikt (Bunkholdt 2010).

I en gjennomgang av flere studier har Amy Holtan og medforfattere funnet at barn i slektsfosterhjem får færre atferds- og psykiske problemer enn barn i fosterhjem. Det er med andre ord gode grunner til å søke etter plasseringsmuligheter i slekt og nært nettverk. Det er likevel nødvendig at barnevernet tar visse forbehold, for eksempel hvis det er høyt konfliktnivå mellom slektsmedlemmene.

10. Ekspertutvalget tar så opp spørsmålet om opprettelse av en egen familiedomstol, noe som er et bra forslag – mest fordi det vil legge til rette for et lite antall domstoler som behandler et tilstrekkelig antall saker i året til å kunne bedre definere de ulike tersklene for tvangstiltak som iverksettes overfor barn og familier. Utvalget sier følgende i avsnitt 37 i kapittel 2.2.6.2:

«Utvalget legger til grunn at det er påvist en klar økning i saksinnngang og store utfordringer på hele det barnevernsfaglige området. Utvalget legger til grunn at forskning på fagområdet øker behovet for spesialisert kunnskap, også juridisk. Det bør derfor utredes om en form for «family court» ordning kan erstatte dagens fylkesnemndsordning. Selv om utvalget anser dagens fylkesnemnd som et kompetent beslutningsorgan, vil det være av interesse å utrede om en samling av alle barne-, ungdoms- og familierelaterte saker til en og samme domstol, vil kunne medføre kortere ventetid og en mer spesialisert kompetanse.»

11. Ekspertutvalget tar videre opp i kapittel 5 spørsmålet om **samtaleprosess**, noe som også er et bra forslag. Utvalget sier følgende i avsnitt 388, kapittel 5.4.2:

«Ekspertutvalget anbefaler at det igangsettes en utredning om bruk av samtaleprosess i saker som fremmes for fylkesnemnda, jamfør barnevernsloven §7-25. Målet med prosessen bør være å skape felles forståelse og samhandling om hjelpetiltak og på den måten eventuelt unngå omsorgsovertakelse. Gode grunner kan tale for å være varsom med å bringe meklingselementet inn i saker om barns omsorg, og ikke alle saker vil være egnet for samtaleprosess. På den annen side vil foreldrenes frykt og manglende kommunikasjon med barnevernet være elementer av stor selvstendig betydning for omsorgsutøvelsen»

12. Ekspertutvalget dedikerer videre kapittel 12 til **oppfølging av foreldre** som har barn plassert utenfor hjemmet. Dette er også svært prisverdig. Det er for øvrig det samme tema som både Stavanger Aftenblad og Adresseavisen tok opp i hver sine artikkelserier henholdsvis høsten 2010 og våren 2011, samt Barnevernspanelet som høsten 2011 foreslo det samme i sitt kapittel nummer 8. Oppfølging av foreldre har

vært pålagt barnevernet ved lov siden 1992, men har stort sett ikke vært gjennomført på en tilfredsstillende måte.

13. Ekspertutvalget tar til slutt i kapittel 13 opp spørsmålet om barnevernsloven bør gjøres om til en **rettighetslov**, noe som også er et godt forslag, som har vært fremmet mange ganger før. En rettighet som alle barn burde ha, er at saker blir avgjort raskt – for eksempel innen én måned. Familiestiftelsen har lenge foreslått at myndighetene etablerer tverrfaglige «havarikommisjoner» (hvor familien også deltar) som umiddelbart settes inn der det er skjellig grunn til å tro at det forekommer overgrep eller omsorgssvikt.

VEDLEGG 2:

Manglende besvarelse av mandatet

Ekspertutvalget har dessverre ikke klart å besvare det mandatet som de er blitt gitt, noe de til dels selv innrømmer. Nedenfor er 8 sitater fra mandatet, som vi mener ikke er blitt tilfredsstillende besvart av utvalget.

1 Status for dagens praksis innen barnevernet

MANDAT: «Målet med en utredning om «det biologiske prinsipp» er at spørsmål knyttet til anvendelsen av prinsippet i barnevernet blir grundig utredet. Utredningsarbeidet skal først og fremst belyse vanskelige problemstillinger som oppstår i barnevernets arbeid.»

Ekspertutvalget skriver følgende i kapittel 1.2 «Mandat og mandatforståelse»:

«Mandatet forstås slik at utvalget skal foreta en fokusert utredning av hva «det biologiske prinsipp» er, og hvordan det anvendes i barnevernet. Utvalget tolker det slik at de vanskeligste beslutningene i barnevernet handler om:

- 1. Terskler for omsorgsovertakelse*
- 2. Samvær under plassering utenfor hjemmet*
- 3. Kriterier for tilbakeføring*
- 4. Kvaliteten på tiltak for å bedre foreldrenes omsorgskompetanse*

På grunn av den begrensede tid som ekspertutvalget har fått, har utvalget ikke kunnet besvare alle spørsmål. De spørsmål som står ubesvart, bør resultere i nye forskningsoppdrag, og utvalget har derfor flere forslag til forskningsoppdrag. Dette gjelder spesielt belysningen av den status og innflytelse som «det biologiske prinsipp» har som retningsgiver for de vanskeligste beslutningene i barnevernet i det daglige arbeidet i dag.»

Dette betyr at ekspertutvalget selv sier at de ikke kan besvare mandatet, slik det ble utformet av barne- og likestillingsdepartementet – **og dette på det mest sentrale punktet om hvordan «det biologiske prinsipp» faktisk blir anvendt i barnevernet i dag.** Dette er

en stor svakhet. Utvalget kunne latt en gruppe jobbe gjennom et hundretalls saker og vurdert disse sakene ut fra de rettsdokumenter som foreligger, inkludert sakkyndige rapporter. I tillegg kunne de så valgt ut rundt 10 enkeltsaker av dette utvalget – etter innspill fra det sivile samfunn som jobber med de vanskeligste sakene – og gått nærmere inn i sakene og foretatt en granskning – forutsatt tillatelse fra foreldre og barn – og sett om rettsavgjørelsene gjenspeiler de faktiske forhold som er etterprøvbare i form av dokumenter og intervjuer.

2 Bredden i kunnskapstilfanget

MANDAT: «En utredning om «det biologiske prinsipp» vil berøre dilemmaer og verdivalg knyttet til barn og foreldres motstridende interesser. Et utredningsarbeid bør derfor ha et bredt kunnskapstilfang.»

Det er vår oppfatning at ekspertutvalget langt fra har «et bredt kunnskapstilfang», både i form av hvem som faktisk er håndplukket av barne- og likestillingsdepartementet å delta i utvalget (4 psykologer, 3 barnevernspedagoger, 3 jurister tilknyttet barnevernet, pluss en filosof og en spesialpedagog), og ikke minst hvilken kunnskap og informasjon som utvalget har hentet i løpet av prosessen.

Ekspertutvalget har i hovedsak basert seg på vurderingene til et titalls psykologer og et titalls jurister, hvorav alle er velkjente skribenter i det norske barnevernsmiljøet. Seks av disse er enten medlemmer av ekspertutvalget eller har fått anledning til å skrive sitt eget vedlegg til utredningen. Fire psykologer er tilknyttet det private selskapet Senter for krisepsykologi AS. Dette trenger naturligvis ikke å være en svakhet, men det inngir ikke tillitt i forhold til kravet om «et bredt kunnskapstilfang». Det er i utredningen så godt som ingen kritiske røster til det som ekspertutvalget presenterer.

De 10 psykologene og 10 juristene som etter vår mening har vært mest toneangivende i utredningen, er følgende:

1. **Vigdis Bunkholdt** (1936 i dag praktiserende psykolog på oppdrag fra barnevernet, forfatter av barnevernsbøker gjennom mange tiår, aktivitet og pioner på 1950- og 60-tallet i Det norske forbundet av 1948 (som kjempet for de homofiles rettigheter).
2. **Lars Smith** (1939), professor ved Psykologisk Institutt, UiO
3. **Magne Raundalen** (1941), psykolog, Senter for krisepsykologi AS
4. **Toril Havik** (1946), psykolog og forsker ved Regionalt kunnskapsenter for barn og ung (RKBU), Uniresearch AS, Bergen
5. **Willy-Tore Mørch** (1948), psykolog og professor Regionsenter for barn og unges psykiske helse (Nord) ved Universitetet i Tromsø.
6. **Elisabeth Backe-Hansen** (1949), psykolog og forsker ved NOVA, Oslo
7. **Atle Dyregrov** (1951), psykolog, Senter for krisepsykologi AS
8. **Arne Blindheim** (1959), psykolog, Senter for krisepsykologi AS
9. **Øyvind Kvello** (1966), psykolog og førsteamanuensis i utviklingspsykologi ved NTNU.
10. **Hanne Cecilie Braarud** (1971), psykolog, Senter for krisepsykologi AS

1. **Lucy Smith** (1934), jurist, lærebokforfatter og professor, Universitet i Oslo
2. **Mons Oppedal** (1944), bidragsyter til NOU-2009 og professor, HiA
3. **Knut Lindboe** (1946), lærebokforfatter og praktiserende advokat
4. **Randi Skar** (1950), medforfatter til «Barnevernloven med kommentarer»
5. **Kirsten Sandberg** (1954), professor, Universitet i Oslo
6. **Kari Ofstad** (1958), medforfatter til «Barnevernloven med kommentarer»
7. **Trude Haugli** (1958), professor, Universitet i Tromsø
8. **Elisabeth Gording Stang** (1966), forsker, NOVA
9. **Karl Harald Sjøvig** (1969), førsteamanuensis, UiB
10. **Elin Saga Kjørholt** (1971), jurist med erfaring fra Barneombudet og Redd Barna

Ekspertutvalget tilfredsstillende ikke kravene i regjeringens «instruks om utredning av konsekvenser, foreleggelse og høring ved arbeidet med offentlige utredninger...» (FOR 2000-02-18 nr 108:). Dette gjelder spesielt krav om utredning av «alle relevante og vesentlige konsekvenser».

3 Menneskerettighetene

MANDAT: «*Utredningen skal videre drøfte «det biologiske prinsipp» ut fra samfunnets syn på barn, barns og foreldres menneskerettigheter og samfunnsutviklingen for øvrig. Dette er forhold som er med på å styre hvilken relevans og vekt hensynet til «det biologiske prinsipp» har og bør ha.*»

Ekspertutvalget har en lemfeldig og **feilaktig fremstilling av menneskerettighetene**, spesielt tolkning av FNs barnekonvensjon hvor man ikke har gått inn i verken lovforarbeidene til konvensjonen eller Unicefs «Implementeringshåndbok», som innehar den mest anerkjente tolkningen i verden. Dette kommer i et noe spesielt lys da barnekonvensjonen er gjeldende norsk lov og endog med forrang i forhold til barnevernsloven dersom det skulle være motstrid.

4 Skjæringspunktet barneloven og barnevernsloven

MANDAT: «*Ekspertutvalget skal utrede problemstillinger i skjæringspunktet mellom barnevernsloven og barneloven. Utvalget skal imidlertid ikke utrede «det biologiske prinsipp» sin anvendelse i barneloven.*»

Ekspertutvalget beskriver godt hvilke type familier som barnevernet typisk blir involvert i, nemlig alenemødre, samt foreldre med rusproblematikk og psykiske lidelser. Det er imidlertid påfallende at utvalget ikke går videre og undersøker sider ved **barneloven** som bidrar til at mødre faktisk blir stående alene som «*alenemødre*» – en analyse som ville vært klart innenfor mandatet når det står at utvalget «skal utrede problemstillinger i skjæringspunktet mellom barnevernsloven og barneloven» på et område som er så alvorlig som vi her snakker om – barns oppvekstvilkår.

5 Barns rettvern

MANDAT: «Ekspertutvalget skal vurdere barnets rettssvern og behov for hjelp og beskyttelse opp mot foreldrenes rettssikkerhet og menneskerettslige vern.»

Refererer her til det som er sagt ovenfor vedrørende manglende stikkprøver av hvordan barns rettsikkerhet blir ivaretatt i praksis.

6 Terskelen for omsorgsovertakelse i praksis

MANDAT: «Ekspertutvalget skal foreta en gjennomgang av om terskelen for omsorgsovertakelse i barnevernet i dag er for høy.»

Refererer også her til det som er sagt ovenfor vedrørende manglende stikkprøver av hvordan barns rettsikkerhet blir ivaretatt i praksis. Som illustrasjon har vi tillatt oss å gjengi fylkesnemndas begrunnelse for et akuttvedtak i en konkret sak som gjaldt to barn på 7 år. I innledningen skriver fylkesnemnda følgende:

«Nemnda legger til grunn at den situasjonen som barnevernstjenesten ble konfrontert med i hjemmet 22. februar, var så bekymringsfull at den berettiget en akutt plassering av barna. Far har vist til at han var sengeliggende på grunn av sykdom, og at han derfor ikke kunne følge barna til skolen. Det er ikke bestridd at far var syk. Men skolen hadde ringt etter han, uten å oppnå kontakt før barnevernstjenesten hadde blitt tilkalt. Det legges videre til grunn at det hadde forekommet flere ganger tidligere i skoleåret at far hadde kommet for sent på skolen med de to barna.»

Selv om det er andre momenter i saken, så har fylkesnemnda her altså innledet med å argumentere med at barna har kommet for sent på skolen «*flere ganger tidligere i skoleåret*», det vil si flere ganger i løpet av en 7 måneders periode. Hvis dette ansees som et tilstrekkelig kriterium for akuttvedtak – og i tråd med både FN's barnekonvensjon og barnevernsloven – så ville barnevernstjenesten hadde nok å gjøre i lang tid fremover...

7 «Barnets beste»

MANDAT: «Ekspertutvalget skal vurdere om dagens lovgivning ivaretar barnets beste i tilstrekkelig grad i forbindelse med samvær.»

Ekspertutvalget gjør ingen forsøk på å definere «**barnets beste**», til tross for at de benytter begrepet hele 153 ganger i rapporten. Mandatet sier altså eksplisitt at «barnets beste» skal vurderes i forbindelse med samvær, og dette er vanskelig å gjøre uten først å definere hva vi mener med begrepet. Igjen kunne løsningen være å gå i dybden på utvalgte enkeltsaker, og derigjennom bidra til å kaste lys over hvor terskelen for ulike nivåer for samvær bør ligge. Dette er et spørsmål om menneskerettigheter – her retten til kjennskap til sin familie – og det bør derfor være en tilstrekkelig åpenhet og debatt rundt slike spørsmål.

8 Far som plasseringsalternativ

MANDAT: «Ekspertutvalget skal utrede i hvilken grad barneverntjenesten vurderer far som plasseringsalternativ når barnets mor ikke evner å gi tilstrekkelig omsorg.»

Ekspertutvalget tar opp spørsmålet om far som plasseringsalternativ, men behandlingen av dette tema er overfladisk og gir lite informasjon. Det er påfallende at ekspertutvalget skriver flere steder i rapporten at det hovedsakelig er alenemødre som er involvert med barnevernet. Tror virkelig utvalget at det er tusenvis av fedre som er ubrukelige som foreldre, selv om de har fått barn med barnemoren? Utvalget ser ikke ut til å ha reflektert over dette. Et annet moment er at erfaring fra enkeltsaker nettopp viser at i de tilfeller hvor mor svikter, så er det ofte en relativt ressurssterk farsfamilie i bildet og en far som ikke har sluppet til som omsorgsperson tidligere.

Utvalget sier følgende i kapittel 7.3.4 bl.a. følgende (avsnitt 627-630):

Etter ekspertutvalgets syn vil det vanskelig kunne fremskaffes dokumenterbare opplysninger om i hvilken grad barneverntjenesten vurderer far som plasseringsalternativ. Ved at godkjenning eller ikke-godkjenning av fosterhjem ikke er å regne som enkeltvedtak, stilles det ikke krav til at avgjørelse om dette må begrunnes. Det er etter fosterhjemsforskriften heller ikke krav om at slike vurderinger må kunne dokumenteres. Barneverntjenestens vurderinger i forhold til valg av fosterhjem vil av slike grunner ikke alltid fremgå av sakens dokumenter.

Statistikken viser at bruken av familie som fosterhjem er begrenset. I forhold til fosterhjemsplassing hos far kan dette som nevnt ovenfor skyldes flere forhold enn at barneverntjenesten ikke vurderer ham som plasseringsalternativ. I enkelte tilfeller vil forholdet eksempelvis kunne være at far får omsorgsansvaret for barnet overført til seg etter reglene i barneloven før sak om omsorgsvedtak fremmes. Finner barneverntjenesten at barnet på den måten får en tilfredsstillende omsorgssituasjon, faller grunnlaget for omsorgsovertakelse bort.

I andre tilfeller kan situasjonen være at barneverntjenesten ikke kan vurdere far som plasseringsalternativ fordi han er ukjent, lever på ukjent adresse eller ikke lenger lever. Forholdet kan være at barneverntjenesten vurderer far, men at vurderingen blir relativt summarisk. Dette kan være tilfellet dersom far selv ikke ønsker å bli vurdert som omsorgstaker eller det synes åpenbart at han mangler tilstrekkelig omsorgskompetanse til å ivareta barnet på en god nok måte.

Det samme kan være tilfellet selv om far ønsker å ta omsorgen for barnet og også vurderes å ha tilstrekkelig omsorgskompetanse, eksempelvis dersom et annet plasseringsalternativ uansett åpenbart anses «barnets beste». Dette kan være situasjonen dersom barnet har vokst opp og blitt nært knyttet til en annen person samtidig som samværet med far har vært svært begrenset, dersom far er bosatt i utlandet, bor på institusjonen, eller er fengslet.

Familiestiftelsen mener for øvrig at valg av fosterhjem bør være et vedtak som både kan påklages innen forvaltningen, og som kan behandles av rettsapparatet.

«Barnets beste» i NRK – episode 1

<http://www.nrk.no/nett-tv/klipp/865665>

13. september 2012. NRK Feature har fulgt tett på det kommunale barnevernet på Nesna siden høsten 2011. Tilstedeværelsen gir en unik innsikt og forståelse for utfordringene i arbeidet med å ivareta «barnets beste». I løpet av serien følger NRK blant annet utviklingen i en sak hvor en far kjemper for å få omsorgen for sin sønn som ble plassert i fosterhjem ved fødsel og hvor far først fikk bekreftet slektskap gjennom DNA-prøver et halvt år senere. Programmet forteller hvordan barnevernslederen Ingeborg Merete Herset (1968) og saksbehandlerne Randi Nygård Skog (1975) og Birger Rückstein (1959) jobber med å treffe de rette beslutningene.

Dokumentarserien gir et unikt innsyn bak lukkede dører og følger utviklingen i barnevernssaker hvor beslutningene ennå ikke er fattet – og dilemmaene kjennes på kroppen. Alle berørte parter får slippe til, også saksbehandleren som må utvise skjønn i saker der det ikke er gitt hva som er rett. Serien berører blant annet «det biologiske prinsipp», barns tidlige tilknytning og fosterfamiliers uforutsigbare rolle. Nedenfor er en transkripsjon av alle sekvensene i episode 1 som gjelder Rainersaken.

Sekvens 1a

Ingeborg: Jeg kan jo ha mine visjoner som leder, men det er dere som skal utøve dette her i praksis. Det er dere som representerer... Det er dere som er barnevernet. *(Møte med de ansatte på kontoret.)*

Randi: Nå skal jeg dra på fosterhjemsbesøk med Heidi og Steinar. Dette her var en unge som var tatt fra sin mor ved fødselen. Etter 6 måneder fikk faren vite at han var far, og han krever omsorgen for ungen og syntes at det er helt feil at ungen bor i fosterhjemmet.

Randi: Det er jo to og et halvt år siden at dere var og hentet Rainer på sykehuset, og nå er det den tredje rettssaken som står for tur, og... Ja, føler du at dette går utover hverdagen med han Rainer eller?

Heidi, fostermor: Det blir jo litt uro... Det blir litt ... Og så er det da disse tankene og at han kanskje ikke skal være her, og på en måte så virker det jo inn på familien og på... ja på han Rainer. Det blir jo til at det blir det.

Randi: Ja.

Steinar, fosterfar: Det blir trykk i hjemmet. Definitivt. Det blir trykk i hjemmet. Det merker vi alle sammen!

Randi: De er en stor familie og har mange unger. I tillegg til... så har de han lillegutten, som de hentet på sykehuset. De har tatt den her ungen som sin egen og har vel blitt forespeilt det fra begynnelsen av at den ungen skulle bo hos dem helt til han var voksen.

Heidi: For han Rainer så er det jo vi som er foreldrene, og det vil jo bli en tragedie både for han Rainer og oss hvis at han må bort herifra. *(Fostermor gråter nesten.)*

Sekvens 1b

Randi: Foreldreansvaret er overført fra mor over til far, da. Han ønsker å overta omsorgen for ungen. *(Randi er på vei til å besøke biologisk far.)*

Per-Gunnar, far: Det er sønnen min. I fra første gangen jeg hadde han på fanget – han smelte hjertet mitt totalt, og det... Han er i hjertet mitt og det kommer han til å bli. Jeg vil i hvert fall gjøre alt jeg kan for å få sønnen min hjem, og jeg vil bare at vi skal ha det trygt og godt i lag, og jeg vil være en far for han i hele oppveksten *(nesten på gråten)*. Det har vært en lang vei, men vi får... Jeg kommer aldri til å gi opp – det gjør jeg ikke.

Sekvens 1c

Ingeborg, barnevernsleder: Da har vi med Rainersaken til drøfting. Hvordan kjennes det i forhold til den saken, Randi?

Randi: Dette her er en far som kommer inn. Han er kompetent til å ha ungen, slik jeg ser det, og er veldig motivert og engasjert i dette her. Men jeg er redd for hva det vil gjøre for han Rainer. Hvis han skal bli tatt i fra de her fosterforeldrene, som han har vokst opp med – han har bodd der i to og et halvt år – så er jeg redd for hva det kan gjøre med han. Ja. Og nå er jeg veldig sånn at... For jeg var på visitten, ikke sant, ja... Så tenker jeg, ok, da blir han hos fosterforeldrene fordi jeg er redd for hva det kan gjøre med han – å flytte han. Ser dere?

Ingeborg: Veldig enig i det. Men så har vi også **«det biologiske prinsipp»**, Birger.

Birger: Ja, han ble tatt fra mor ved fødsel. Hvis det er slik at denne gutten er spesielt sårbar, da taler det for at han skal bli i fosterhjemmet. Men er det ikke noe der sånn, så...

Barnevernskonsulent: Men det er jo en far her som faktisk har blitt fratatt retten til å være pappa. Jeg syntes det er ganske sterkt.

Birger: Og han kunne ha gitt fullstendig blanke.

Barnevernskonsulent: Vi er enige (peker på Birger).

Ingeborg: Hva for noe? Hvem er enige?

Barnevernskonsulent: Du og Randi er vel enige om at han skal være i fosterhjem. *(Peker på Ingeborg og Randi.)*

Randi: Ja.

Barnevernskonsulent: Men det er vi som ikke vil det. *(Peker på Birger.)*

Randi: Det er kjempevanskelige – det å snakke med unger. Det er snakk om liv! Og vi tar beslutninger angående unger hvordan de skal vokse opp. Det har utrolig mye å si! Det har utrolig mye å si for den moren som kanskje ikke får ha omsorgen for sine unger, og for den faren som heller ikke får det. Det er... Ja, det er veldig vanskelig og tøffe beslutninger å ta.

Ingeborg: Barnevernets oppgave er barn og unge som er i utsatte situasjoner eller som har et sånt liv at det kan føre til «alvorlige skader».

Sekvens 2a

Steinar, fosterfar: Hvis vi er tilbake til begynnelsen av desember 2008, og Heidi ble oppringt fra barnevernstjenesten på Nesna, og det var en nyfødt baby...

Fostermor: Så sa vi jo «ja» med en gang. Så vi gikk jo og ventet på han Rainer da, og det var akkurat som vi skulle ha en unge selv.

Steinar: Og da kom det en telefon om at han Rainer var kommet til, og om hun Heidi kunne komme til Bodø. Det er klart at det skaper følelser! Det gjør det.

Fostermor: Og det var et stort øyeblikk å få han Rainer i armene. *(Nesten på gråten.)* Da han Rainer var et halvt år, da tok moren opp en sak om at hun ville ha omsorgen tilbake. Så det var en kjempestor påkjennning å gå og tenke på at han Rainer ikke skulle være hos oss lenger. Når hun nå har tapt, så overførte hun foreldreansvaret til faren for at han skulle få lov til å begynne å ta opp sak om å kreve omsorgen for han Rainer. Så vi har nå gått og ventet på nytt igjen hele sommeren på at det skulle bli enda en ny rettsak.

Steinar: Uansett hva som skjer, så er det han Rainer vi tenker på. Men vi har stilt oss til rådighet for barnevernet i forhold til å ta vare på han Rainer, og det er en jobb som jeg mener vi tar veldig godt. Men det er klart at det blir en tragedie for han Rainer, og vi trenger jo ikke å bruke unger til prøvekaniner.

Steinar: Vi lærer jo ungen å kjenne etter hvert, og vi klarer å ta det på den måten og minst mulig oppriving for han Rainer. Og det er sånn med alle unger i slike situasjoner – det er jo stabilitet som de er ute etter.

Sekvens 2b

Randi, saksbehandler: Nå skal jeg til biologisk far til han Rainer. Når Rainer var ca. 6 måneder og Per-Gunnar fikk beskjeden om at det var han som var faren. Han er enslig, har en liten leilighet som han leier, og har 100% stilling da – «*en arbeidsmann*». Han sier selv at han har ønsket seg unger selv hele livet, så nå når han har fått vite at han var far når han Rainer var 6 måneder, så ble han veldig glad for det. [Småprat om blant annet alle bildene av sønnen som far har i stua og visning av barnerommet som står tomt.]

Randi: Hvordan går det med deg? Du har jo kjempet lenge, lenge for dette her... To år siden du fikk vite resultatene på de DNA-prøvene.

Per-Gunnar: Ja.

Randi: Når du leste i brevet at du var far til en gutt, hva gjorde du da? Hva tenkte du da? Hva gjorde du da?

Per-Gunnar: Ja, for det første... den først kontakt var mor – at jeg hadde fått svar. Og jeg ville jo treffe han... Jeg ville møte han. Det var det første som slo meg. Og jeg tok kontakt med henne og plutselig fikk jeg beskjed om at jeg hadde.

Jeg fant jo veldig fort ut at... Det var bare å få seg en advokat med en gang.

Men helt i begynnelsen så var alt så usikkert. Du viste ikke om du fikk se han eller...

Per-Gunnar: Nei.

Randi: Men når du først fikk se han, hva slags reaksjoner hadde du sånn på deg.

Per-Gunnar: Første gange jeg møtte han og fikk holde han... Det var ikke noe tvil om at jeg vil kjempe for at han skal bo her og vokse opp i lag med meg.

Randi: Hva er det du mener du kan tilføre bedre enn fosterforeldrene? Nå spør jeg sikkert veldig vanskelig.

Per-Gunnar: Ja, men det er jo ekte følelser. Det er kjærlighet. Det er tross alt sønnen min. Det er det eneste jeg tenker på, det er at en dag så skal han komme hit. Jeg kommer aldri til å gi meg – aldri til å gi opp.

FNs barnekonvensjon artikkel 3.1 og 3.2 –

«Barnets helhetlig interesse»

Kilde: Utvalgte utdrag fra kapittel 3 i «*Implementeringshåndbok for FN's barne-konvensjonen*» utarbeidet for FNs barnefond (UNICEF) av Rachel Hodgkin og Peter Newell (2002).

Artikkel 3.1: «Ved alle handlinger som berører barn – enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer – skal **barnets helhetlig interesse** være ett grunnleggende hensyn.»

Artikkel 3.2: «Myndighetene skal sikre barnet den beskyttelse og omsorg som er nødvendig for barnets trivsel – hvor det tas hensyn til foreldrenes rettigheter og plikter (*) – og skal treffe alle hensiktsmessige, lovgivning og administrative tiltak for dette formål.»
(*) eventuelt verge eller andre enkeltpersoner som har det juridiske ansvaret for barnet

(301) Komiteen for Barns Rettigheter har fremhevet at artikkel 3.1 vedrørende «**barnets helhetlig interesse**» skal være **ett** primært hensyn i alle forhold relatert til barn og et generelt prinsipp i FNs barnekonvensjon på linje med artikkel 2, 6 og 12. Prinsippet ble først nedfelt i FNs deklarasjon om barns rettigheter fra 1959.

(302) Tolkning av «barnets helhetlige interesse» kan ikke sette til side eller overstyre noen av de andre rettighetene som er garantert i FNs barnekonvensjon. Konseptet er spesielt relevant i situasjoner hvor FNs barnekonvensjon ikke har noen spesifikke artikler som omhandler en eller annen problemstilling.

(303) Artikkel 3.1 understreker at myndighetene, så vel som offentlige og private organisasjoner, må ta hensyn til hvordan deres handlinger påvirker barn for å forsikre seg om at «**barnets helhetlig interesse**» er **ett** primært hensyn, at de setter barns interesser i høysete, og at de bygger et barnevennlig samfunn. [...]

(304) Artikkel 3.2 og 3.3 har spesiell stor betydning: Artikkel 3.2 setter krav til myndighetene om en aktiv overordnet forpliktelse overfor barn til å gi dem nødvendig beskyttelse og omsorg under alle omstendigheter gjennom oppveksten, samtidig som de skal respektere foreldrenes rettigheter og plikter. Sammen med artikkel 2.1 og artikkel 4, angir artikkel 3.2 myndighetenes overordnede forpliktelsene.

(306) Konseptet med «**barnets helhetlig interesse**» har vært gjenstand for mer akademisk analyse enn noe annet omtalt i FNs barnekonvensjon. I mange land var begrepet introdusert i nasjonale lover allerede før man ratifiserte FNs barnekonvensjon. Og konseptet er på ingen måte noe nytt innen internasjonale menneskerettigheter. [...]

(313) Arbeidsgruppen som utarbeidet FNs barnekonvensjon, diskuterte ikke definisjonen av «**barnets helhetlig interesse**». Komiteen for Barns Rettigheter har heller ikke gjort noe forsøk ennå på å foreslå hvilke kriterier som bør gjelde i en vurdering av barnets interesse – verken generelle eller i typiske situasjoner. Det eneste komiteen har gjort er å

understreke at de generelle verdier og prinsipper som ligger til grunn for FNs barnekonvensjon skal anvendes i konkrete saker.

(314) Komiteen for Barns Rettigheter har gjentatte ganger understreket at FNs barnekonvensjon må sees på som en helhet, og at det eksisterer et gjensidig forhold mellom de ulike artiklene. Spesielt gjelder det de artikler som er ansett som de mest generelle prinsippene (artikkel 2, 3, 6 og 12). Prinsippet om «ikke-diskriminering», «maksimal overlevelse og utvikling», og «respekt for barnets meninger» er alle relevante i en vurdering av hva som er i **«barnets helhetlige interesse»** i en konkret situasjon. Det samme gjelder vurderinger vedrørende barn som en gruppe.

(315) En vurdering av **«barnets helhetlig interesse»** må omfatte både kortsiktige og langsiktige avveininger for barnet.

(316) Enhver tolkning av **«barnets helhetlig interesse»** må være i samme ånd som hele FNs barnekonvensjon. Spesielt gjelder dette fokus på barnet som et individ med egne meninger og følelser, samt barnet som et eget subjekt – med politiske og andre borgerrettigheter og med behov for spesiell beskyttelse.

(317) Myndigheter kan ikke tolke **«barnets helhetlig interesse»** med en overdrevet kulturell innfallsvinkel. Ei heller kan myndighetene bruke en bestemt tolkning til å nekte barn rettigheter som er garantert gjennom FNs barnekonvensjon, for eksempel for å beskytte mot tradisjonell praksis og fysisk avstraffelse.

(318) Komiteen for Barns Rettigheter har understreket at prinsippet om **«barnets helhetlig interesse»** må anvendes sammen med andre generelle prinsipper i alle de tilfeller hvor FNs barnekonvensjon ikke setter en presis standard.

«... skal være ett primærhensyn...»

(321) Ordlyden indikerer at «barnets helhetlig interesse» ikke alltid vil være den eneste og avgjørende faktoren som det skal tas hensyn til i en totalvurdering. Det kan også være konkurrerende og motstridende interesser relatert til menneskerettighetene, for eksempel mellom flere barn, mellom ulike grupper av barn, eller mellom barn og voksne.

(322) **«barnets helhetlig interesse»** må imidlertid være gjenstand for bevisst og aktiv vurdering. Det må således i en konkret sak kunne demonstreres at **«barnets helhetlig interesse»** har blitt undersøkt og tatt hensyn til som en primær faktor.

(323) I arbeidsgruppen som utarbeidet FNs barnekonvensjon, var det en del debatt rundt tema og det ble fremsatt forslag om at artikkelen skulle referere til **«barnets helhetlig interesse»** som «det primære vurderingskriteriet» eller «det overordnede vurderingskriteriet». **Disse forslagene ble avvist.** Artikkel 3.1 - i sitt nesten altomfattende begrep «i alle handlinger som berører barn» - inkluderer situasjoner hvor andre personer kan ha et tilsvarende krav på å få sine interesser tatt med i betraktningen.

The Convention on the Rights of the Child article 3.1 and 3.2 – «The best interests of the child»

Source: Selected excerpts from Chapter 3 in «Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child» prepared for United Nations Children's Fund (UNICEF) by Rachel Hodgkin and Peter Newell (2002).

Article 3.1: «In all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies, the best interests of the child shall be a primary consideration.»

Article 3.2: «States Parties undertake to ensure the child such protection and care as is necessary for his or her well-being, taking into account the rights and duties of his or her parents, legal guardians, or other individuals legally responsible for him or her, and, to this end, shall take all appropriate legislative and administrative measures.»

(301) The Committee on the Rights of the Child has highlighted article 3.1, that «best interests of the child» shall be a primary consideration in all actions concerning children, as one of the general principles of the Convention on the Rights of the Child, alongside articles 2, 6 and 12. The principle was first seen in the 1959 «Declaration of the Rights of the Child».

(302) Interpretations of «best interests of the child» cannot trump or override any of the other rights guaranteed by other articles in the convention. The concept acquires particular significance in situations where other more specific provisions of the Convention do not apply.

(303) Article 3.1 emphasizes that governments and public and private bodies must ascertain the impact on children of their actions, in order to ensure that «best interests of the child» are a primary consideration, giving proper priority to children and building child-friendly societies. [...]

(304) The second and third paragraphs of article 3 are also of great significance. Article 3.2 outlines an active overall obligation of States, ensuring the necessary protection and care for the child's well-being in all circumstances, while respecting the rights and duties of parents. Together with article 2.1 and article 4, article 3.2 sets out the overall obligations of the State.

(306) The concept of the «best interests» of children has been the subject of more academic analysis than any other concept included in the Convention on the Rights of the Child. In many cases, its inclusion in national legislation pre-dates ratification of the Convention, and the concept is by no means new to international human rights instruments.

(313) The Working Group drafting the Convention did not discuss any further definition of «best interests», and the Committee on the Rights of the Child has not as yet attempted to propose criteria by which the best interests of the child should be judged in general or

in relation to particular circumstances, aside from emphasizing that the general values and principles of the Convention should be applied to the context in question.

(314) The Committee has repeatedly stressed that the Convention should be considered as a whole and has emphasized its interrelationships, in particular between those articles it has elevated to the status of general principles (articles 2, 3, 6 and 12). Thus, the principles of non-discrimination, maximum survival and development, and respect for the views of the child must all be relevant to determining what are the best interests of a child in a particular situation, as well as to determining the best interests of children as a group.

(315) Consideration of best interests must embrace both short and long-term considerations for the child.

(316) Any interpretation of «best interests» must be consistent with the spirit of the entire Convention – and in particular with its emphasis on the child as an individual with views and feelings of his or her own and the child as the subject of civil and political rights as well as special protections.

(317) States cannot interpret «best interests» in an overly culturally relativist way and cannot use their interpretation of “best interests” to deny rights now guaranteed to children by the Convention, for example to protection against traditional practices and violent punishments.

(318) The Committee has stressed that the principle should be applied along with the other general principles in all those instances in which the Convention does not set a precise standard.

“...shall be a primary consideration...”

(321) The wording indicates that the best interests of the child WILL NOT ALWAYS be the single, overriding factor to be considered; there may be competing or conflicting human rights interests, for example between individual children, between different groups of children and between children and adults.

(322) The child’s interests, however, must be the subject of active consideration. It needs to be demonstrated that children’s interests have been explored and taken into account as a primary consideration.

(323) Some debate took place in the Working Group drafting the Convention, and proposals were made that the article should refer to the child’s best interests as **«the primary consideration»** or **«the paramount consideration»**. These proposals were rejected. The very wide umbrella-like coverage of article 3.1 – «in all actions concerning children» – includes actions in which other parties may have equal claims to have their interests considered.

Eksempel på en avgjørelse som åpenbart er i strid med både FNs barnekonvensjon og norsk lovgivers intensjon

2. mars 2012. Saken gjelder klage over vedtak om midlertidig plassering utenfor hjemmet i medhold av barnevernloven §4-6 annet ledd. Fylkesnemndsleder Geir Kjell Andersland skriver følgende begrunnelse (hele begrunnelsen er gjengitt):

(26) Fylkesnemnda har kommet til at klagen ikke tas til følge og at akuttvedtaket derved opprettholdes. Nemnda bygger sin konklusjon på følgende momenter:

(27) Fylkesnemnda legger til grunn at den situasjonen som barnevernstjenesten ble konfrontert med i hjemmet 22. februar var så bekymringsfull at den berettiget en akutt plassering av barna. Far har vist til at han var sengeliggende på grunn av sykdom, og at han derfor ikke kunne følge barna til skolen. Det er ikke bestridd at far var syk. Men skolen hadde ringt etter han, uten å oppnå kontakt før barneverntjenesten hadde blitt tilkalt.

(28) Det legges videre til grunn at det hadde forekommet flere ganger tidligere i skoleåret at far hadde kommet for sent på skolen med de to barna. Skolen hadde meldt bekymring til barneverntjenesten. Fylkesnemnda legger videre til grunn at skolens og barneverntjenestens bekymringer har bygget seg opp over tid.

(29) Far avviser det meste av både barneverntjenestens faktiske fremstilling og de vurderinger som den har gjort. Far hevder at de gangene han har kommet for sent på skolen med barna, blir overdramatisert. Alle kan forsøve seg og komme for sent uten at det rettferdiggjør barneverntjenestens involvering, langt mindre noe akuttvedtak.

(30) En klagesak er aldri så opplyst som en eventuell omsorgsovertakelsessak vil måtte være, men det har avtegnet seg likefullt et ganske klart bilde på dette stadium. Slik saken nå fremstår for fylkesnemnda, etterlater far et inntrykk av at han i stor grad bagatelliserer omsorgssituasjonen i hjemmet. Det er ikke uproblematisk for barna at de så vidt hyppig kommer for sent til skolen. De mister undervisning og kan fort bli hengende etter de øvrige elevene.

(31) Det er for øvrig særlig alvorlig for gutten som også har behov for egen tilrettelagt undervisning. I tillegg kan dette bidra til at barna stikker seg ut og kan få problemer også i forhold til den sosiale integrasjonsprosessen i klassen. Far har en rekke forklaringer på hvorfor de blir så forsinket. I forhold til vurderingen av barnas faktiske situasjon blir dette imidlertid mindre relevant.

(32) Det vesentlige er at tvillingene over tid har kommet så mye for sent at skolen har funnet grunn til å kontakte barneverntjenesten. Da barneverntjenesten så oppsøkte hjemmet 22. februar på grunnlag av ny bekymringsmelding fra skolen og fant far ute av stand til å bringe barna til skolen i tide, fremstod dette snarere som et klimaks i en utvikling enn som et engangstilfelle, som kan finne sted i de fleste alminnelige hjem.

- (33) Fylkesnemnda vurderer det som bekymringsfullt at far i sine forklaringer for nemnda overhodet ikke lot til å erkjenne den reelle situasjonen.
- (34) Fylkesnemnda finner grunn til å understreke at det er ingen grunn til å tvile på fars genuine ønske om sine barns beste, men det kan virke som han mangler en del omsorgskompetanse og realitetsorientering.
- (35) Slik saken fremstår, er fylkesnemnda ikke i tvil om at det har foregått en utvikling over tid som er meget bekymringsfull. Spørsmålet blir så om situasjonen kan betegnes som «akutt».
- (36) Fylkesnemnda mener at svaret på spørsmålet er «ja», og nemnda viser i den forbindelse også til rådende lære om at skaderisikoen ikke nødvendigvis må ha oppstått brått. Den kan, som tilfellet her er, bygge seg opp inntil en samlet vurdering der og da tilsier at nå må det gripes inn («dette går ikke lenger») jamfør for øvrig **Mons Oppedal**: «Akutthjemplene i barnevernloven» (2008, side 132).
- (37) Hva angår skadene tvillingene utsettes for, vil det her i all hovedsak være tale om risiko for å bli vesentlig skadelidende i forhold til sin psykiske helse. Det vurderes at en situasjon preget av mye stress med å komme tidsnok på skolen og hvor de en rekke ganger kommer veldig sent, eventuelt helt uteblir, lett kan skape en slik utrygghet som faller innenfor nedslagsfeltet til i barnevernsloven §4-12 første ledd bokstav (a) annet alternativ.
- (38) I tillegg kommer risikoen for at barna over tid faller utenfor i undervisnings- og klassesituasjonen, noe som kan påføre de manglende mestringskompetanse og i verste fall gjøre de til mobbofre. Dette utgjør klart en risiko for å bli vesentlig skadelidende i forhold til psykisk helse.
- (39) Hva angår den usikre boligsituasjonen, behøver ikke fylkesnemnda ta stilling til om denne isolert sett utgjør en akuttsituasjon. Det er tilstrekkelig å vurdere den som en forsterkende faktor i forhold til akuttsituasjonen omtalt foran. Fylkesnemnda finner at en tilværelse for to mindreårige barn preget av hyppig svikt i hverdagens rutiner – kombinert med en betydelig og reell uvisshet om hvorvidt man neste dag blir kastet på gaten – må kunne fastslås å være en akuttsituasjon med fare for å bli vesentlig skadelidende på både sin fysiske og psykiske helse.
- (40) Fylkesnemnda nevner også at terskelen for å gripe inn etter §4-6 annet ledd anses å være lavere når barna det gjelder er mindre.
- (41) I den aktuelle situasjon vurderes at et hjelpetiltak som tilsyn er uhensiktmessig. Det eneste hjelpetiltaket som her ville kunne nytte, måtte være å ha en person til stede hver morgen med sikte på å nå skolen i tide. Det er ikke realistisk.
- (42) Urinprøver som far selv har foreslått, vurderes ikke å være adekvat. Saken handler ikke om å fastslå om far er ruspåvirket eller ikke. Den handler om i hvilken grad han makter å følge opp sine barn.